

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Käräjäoikeusuudistus ja summaaristen riita- asioiden keskittäminen

Sandvik, Sofia

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Käräjäoikeusuudistus ja summaaristen riita-asioiden keskittäminen

Sofia Sandvik
Liiketalous
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Sofia Sandvik

Käräjäoikeusuudistus ja summaaristen riita-asioiden keskittäminen

Vuosi	2017	Sivumäärä	40
-------	------	-----------	----

Tämä opinnäytetyö tarkastelee tulevaa käräjäoikeusverkoston rakenneuudistusta ja summaaristen riita-asioiden keskittämistä ja näistä mahdollisesti aiheutuvia muutoksia Espoon käräjäoikeudessa. Hallitus on esittänyt, että vuonna 2019 tulee voimaan niin sanottu käräjäoikeusuudistus. Osa käräjäoikeuksista lakkautetaan ja joitakin käräjäoikeuksia yhdistyy. Hallituksen esityksen mukaan Espoon käräjäoikeus ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus yhdistettäisiin ja yhdistymisen jälkeen käräjäoikeuden nimi olisi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden kanslia olisi Espoo ja Raaseporissa olisi käräjäoikeuden istunto-paikka.

Oikeus- ja työministeri Jari Lindströmin linjaratkaisun mukaan summaaristen riita-asioiden käsittely tullaan keskittämään enintään kahteen käräjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti. Summaarisiksi asioiksi kutsutaan sellaisia riidattomia velkomusasioita, esimerkiksi maksamattomia laskuja, jotka käräjäoikeus voi ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Summaaristen riita-asioiden keskittäminen tullaan tämänhetkisen tiedon mukaan toteuttamaan samaan aikaan käräjäoikeusuudistuksen kanssa. Keskittämistä pohtiva työryhmä on mietinnössään ehdottanut, että summaariset käsitellyt kohdistettaisiin kahdeksaan käräjäoikeuteen. Tämä tarkoittaisi Espoon käräjäoikeudessa sitä, että summaariset riita-asiat siirtyisivät Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Opinnäytetyössä kerrotaan oikeuskirjallisuuden ja viranomaislähteiden pohjalta yleisesti summaaristen asioiden käsittelyn prosessista tuomioistuimessa. Opinnäytetyön teoreettisena tietoperustana on käytetty ajankohtaista oikeuskirjallisuutta, ajantasaista lainsäädäntöä sekä lainvalmistelujen esitöitä ja painettuja ja sähköisiä lähteitä.

Tulevassa Espoon ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksien yhdistymisessä tulee ottaa huomioon monia eri asioita. Espoon käräjäoikeus ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus ovat perustaneet projektin, jossa käräjäoikeuksien henkilöstö työskentelee erilaisissa työryhmissä ja pohtii yhdessä, mitä eri asioita tulee ottaa huomioon käräjäoikeuksien yhdistymisessä. Projektin avulla henkilökunta pääsee tuomaan esille omia ajatuksiaan ja ideoitaan yhdistymiseen liittyen.

Tilastojen mukaan Espoon käräjäoikeudessa käsitellään summaarisia riita-asioita tehokkaasti. Tämän analyysin perusteella summaaristen riita-asioiden siirtymiselle toiseen käräjäoikeuteen ei siten olisi perusteita.

Asiasanat: käräjäoikeus, käräjäoikeusuudistus, summaarinen menettely

Sofia Sandvik

District Court reformation and summary procedure centralization

Year	2017	Pages	40
------	------	-------	----

This thesis examines the forthcoming district court structure reformation and the summary procedure centralization and its effects in the District Court of Espoo. The government has proposed that the so called district court reformation will take place in the year 2019. Some of the district courts will be closed and some of the district courts will be coalesced. The government has proposed that the District Court of Espoo and the District Court of Länsi-Uusimaa will coalesce. After the coalescion the new district court will be named the District Court of Länsi-Uusimaa. The office of a lower court will be in Espoo and place of the court will be in Raasepori.

The Minister of Justice and Minister of Labour Jari Lindström has decided that the summary procedures will centralized to two district courts in one Court of Appeals sphere. For example, unpaid invoices which can be passed judgement in written proceedings are called summary matters. The summary procedure centralization is going to take place at the same time as the district court reformation. The team who has contemplated the summary procedures centralization has suggested that the summary procedures would be centralized to eight district courts. In the District Court of Espoo this would mean that the summary procedures would transfer to the District Court of Itä-Uusimaa.

In this thesis the summary procedure in general and its procedure in the District Court are described based on legal literature and administrative authority sources. The theoretical part is based on legal literature, legislation, preliminary works relating to the drafting of law and written and electronical sources.

The District Court of Espoo and the District Court of Länsi-Uusimaa have decided upon a project where the District Courts personnel work in different working groups and reflect upon what should be considered in the forthcoming district court reformation. In the project the personnel can bring their thoughts and ideas regarding the forthcoming reformation of the District Court of Espoo and the District Court of Länsi-Uusimaa.

According to statistics the summary matters are dealt with efficiently in the District Court of Espoo. Considering these statistics there is no foundation for transferring the summary procedure to another District Court.

Keywords: district court, district court reformation, summary procedure

Laki- ja lyhenneluettelo

AisL	Laki alioikeuden istuntojen pitämisestä muualla kuin varsinaisessa istuntopaikassa 10.5.1932/141
AvioL	Avioiittolaki 13.6.1929/234
HE	Hallituksen esitys
HOL	Hovioikeuslaki 21.1.1994/56
KHOL	Laki korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä 22.12.2006/1266
KO	Käräjäoikeus
KäOL	Käräjäoikeuslaki 28.6.1993/581
MOL	Laki markkinaoikeudesta 31.1.2013/99
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
OM	Oikeusministeriö
PL	Perustuslaki 1.6.1999/73
TL	Tuomioistuinlaki 25.8.2016/673
TOL	Laki tuomioistuinharjoittelusta 25.8.2016/674
TuoL	Laki tuomareiden nimittämisestä 25.2.2000/205
VOL	Vakuutuslaki 21.2.2003/132

Sisällys

1	Johdanto ja työn tavoite	7
2	Tuomioistuinlaitos Suomessa.....	9
2.1	Tuomioistuinlaitoksen kehittyminen Suomessa	10
2.2	Espoon käräjäoikeus	11
3	Käräjäoikeusuudistus	12
3.1	Käräjäoikeusuudistuksen vaikutukset Espoon käräjäoikeudessa	15
4	Menettely riita-asian oikeudenkäynnissä	18
4.1	Summaarinen menettely	22
4.2	Summaariset riita-asiat Espoon käräjäoikeudessa.....	25
4.3	Oikeusministeriön ehdotus summaaristen riita-asioiden keskittämisestä	28
5	Johtopäätökset	32
5.1	Käräjäoikeusuudistus	33
5.2	Summaaristen riita-asioiden keskittäminen	34
	Lähteet	36
	Kuviot..	39
	Taulukot	40

1 Johdanto ja työn tavoite

Tämä opinnäytetyö käsittelee käräjäoikeusverkoston rakenneuudistusta ja summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä sekä näistä mahdollisesti aiheutuvia muutoksia Espoon käräjäoikeuden näkökulmasta. Käytän jäljempänä käräjäoikeusverkoston rakenneuudistuksesta toista termiä käräjäoikeusuudistus. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Espoon käräjäoikeuden kanssa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on analysoida tulevaa käräjäoikeusuudistusta ja sen vaikutuksia Espoon käräjäoikeudessa. Opinnäytetyön tavoitteena on myös analysoida oikeusministeriön nimittämän työryhmän ehdottamaa summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä ja sen vaikutuksia Espoon käräjäoikeudessa. Tavoitteena on antaa lukijalle käsitys tulevasta käräjäoikeusuudistuksesta sekä summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämisestä.

Lisäksi opinnäytetyössä käsitellään tuomioistuinlaitosta ja sen määritelmää, menettelyä riita-asian oikeudenkäynnissä sekä summaarista menettelyä. Edellä mainittujen asioiden esiintuominen ja määrittely auttavat lukijaa hahmottamaan kokonais kuvaa niistä asioista, joita ollaan uudistamassa ja mahdollisesti keskittämässä. Opinnäytetyössä on avattu tilastojen avulla, kuinka tehokasta summaaristen asioiden käsittely on Espoon käräjäoikeudessa.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on käytetty lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa. Oikeusdogmatiikka tarkoittaa voimassa olevien oikeussääntöjen systematisointia ja tulkintaa. Opinnäytetyössä analysoidaan hallituksen esitystä ja oikeusministeriön julkaisemia mietintöjä ja lausuntoja. Opinnäytetyössä on myös analysoitu tämänhetkistä lainsäädäntöä ja tutkittu, mitä muutoksia lainsäädäntöön on tulossa hallituksen esityksen perusteella.

Opinnäytetyön avulla Espoon käräjäoikeus ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus voivat arvioida etukäteen, mitä asioita tulee ottaa huomioon tulevassa käräjäoikeusuudistuksessa ja summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämisessä. Opinnäytetyön avulla myös muut asiasta kiinnostuneet saavat tietoa käräjäoikeusuudistuksesta ja summaaristen riita-asioiden keskittämisestä ja näiden aiheuttamista muutoksista.

Oikeusministeriö asetti 28.4.2014 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus käräjäoikeusverkoston kehittämiseksi (OM 17/31/2014). Työryhmä ehdotti kahta erilaista mallia käräjäoikeusverkostoon. Toisen mallin mukaan käräjäoikeuksia olisi 17 ja toisen mallin mukaan 14. Työryhmän tavoitteena on ollut vahvistaa käräjäoikeuksia muodostamalla hallinnollisesti suurempia yksiköitä, jotta työmäärä ja resurssit voitaisiin jakaa nykyistä tehokkaammin ja tasai-

semmin.¹ Tämä tarkoittaa lähivuosina muutoksia Espoon kärjäoikeuteen, koska kärjäoikeusverkoston kehittämistyöryhmä on esittänyt, että Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus ja Espoon kärjäoikeus yhdistyvät.

Oikeusministeriö asetti 6.3.2014 kihlakunnanvouti Timo Heikkisen ja laamanni Antti Savelan selvittämään summaaristen riita-asioiden keskittämistä eri kärjäoikeuksiin tai ulosottolaitoksiin. Summaarisiksi kutsutaan sellaisia riidattomia velkomisasioita, esimerkiksi maksamattomia laskuja, jotka kärjäoikeus voi ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Edellä mainittu työryhmä on esittänyt, että summaaristen asioiden käsittely keskitettäisiin ulosottoviranomaiselle. Oikeus- ja työministeri Jari Lindström päätti 11.2.2016 tekemässään linjaratkaisussa, että summaariset riita-asiat keskitetään enintään kahteen kärjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti. Espoon kärjäoikeudessa tämä tarkoittaisi sitä, että summaariset riita-asiat siirtyisivät Itä-Uudenmaan kärjäoikeuteen.

Kärjäoikeusverkoston uudistamishankkeen pohjana ovat kärjäoikeusverkoston kehittämisestä laadittu virkamiestyöryhmän mietintö OMML 14/2015 ja siitä saatu lausuntopalaute OMML 44/2015 sekä summaaristen riita-asioiden kehittämisestä tehty selvitysmiesten mietintö (52/2014). Hankkeen taustalla on myös oikeusministeriön jatkovalmistelu sekä oikeus- ja työministeri Jari Lindströmin linjaus. Lindströmin linjauksen mukaan kärjäoikeuksien määrä tulisi vähenemään seitsemällä.²

Hallituksen esitys HE 270/2016 vp kärjäoikeusverkoston uudistamisesta annettiin eduskunnalle 26.1.2017. Kärjäoikeusuudistuksessa on esitetty, että kärjäoikeuksia vähennetään eri paikkakunnilta. Kärjäoikeuksien toimipaikkojen määrää vähennettäisiin nykyisestä 57:stä 36:een. Jatkossa kärjäoikeuspaikkakuntia olisi 20, kun nykyään niitä on 27. Kärjäoikeuksien kanslioita tulisi olemaan neljällä paikkakunnalla ja istuntopaikkoja 12 paikkakunnalla. Kärjäoikeusuudistuksen jälkeen kärjäoikeusverkostossa olisi yhteensä 36 toimipistettä.³

Uudistuksen tavoitteena on vahvistaa kärjäoikeusverkoston rakennetta siten, että oikeusturvan saatavuus ja lainkäytön laatu voidaan turvata muuttuvassa toimintaympäristössä. Tämä edellyttää kärjäoikeuksilta riittävän suurta kokoa. Kun kärjäoikeuksista muodostetaan hallinnollisesti suurempia kokonaisuuksia, voidaan työmäärä ja resurssit jakaa nykyistä tasaisemmin. Uudistuksella vastataan myös oikeushallintoon kohdistuviin merkittäviin säästötavoitteisiin ja menopaineisiin.⁴

¹ Kärjäoikeusverkoston kehittäminen 2015.

² Kärjäoikeusverkoston kehittämistä koskeva kuulemistilaisuus 2016.

³ Esitys kärjäoikeusverkoston uudistamiseksi annettiin eduskunnalle 2017.

⁴ Ibid.

Käräjäoikeusuudistuksen yhteydessä on suunniteltu myös summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä tiettyihin käräjäoikeuksiin. Jatkossa summaarisia riita-asioita käsiteltäisiin korkeintaan kahdessa käräjäoikeudessa hovioikeuspiiriä kohden, kun tällä hetkellä niitä käsitellään kaikissa käräjäoikeuksissa. Lisäksi esimerkiksi ulosottovalitus-, yrityssaneeraus- ja soti-lasoikeudenkäyntiasioita käsittelevien käräjäoikeuksien määrä vähenisi. Käräjäoikeusuudistuksen ja summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämisen on tarkoitus tulla voimaan viimeistään vuonna 2019. Keskittämissuunnitelmaa ja summaaristen asioiden käsittelypaikkoja täsmennetään jatkovalmistelussa.⁵

Kun edellä mainittu käräjäoikeusuudistus ja mahdollinen summaaristen riita-asioiden keskittäminen tulevat voimaan, tarkoittaa se muun muassa sitä, että Espoon käräjäoikeudesta siirtyy summaaristen asioiden käsittely toiseen käräjäoikeuteen, luultavimmin Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen. Lisäksi Espoon käräjäoikeus ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudet yhdistyisivät. Tämä tarkoittaisi muutoksia muun muassa Espoon käräjäoikeuden henkilöstöön ja toimitiloihin.

2 Tuomioistuinlaitos Suomessa

Tuomioistuimet käyttävät tuomiovaltaa Suomessa. Tuomioistuimet antavat kussakin asiassa ratkaisun sen perusteella, mikä ratkaistavassa asiassa on oikein voimassa olevan lain mukaan. Tuomioistui-
mia sitovat voimassa olevat lait. Tuomioistuimet ovat riippumattomia ja tuomiois-
tuinten ratkaisuihin eivät voi vaikuttaa ulkopuoliset tahot. Perustuslaki 73/1999 takaa tuo-
mioistuinten riippumattomuuden.⁶ PL 1 luvun 3 §:n mukaan tuomiovallan käyttö kuuluu riip-
pumattomille tuomioistuimille. Ylimpiä tuomioistui-
mia ovat korkein oikeus ja korkein hal-
linto-oikeus.⁷

Tuomioistuinlaitos koostuu yleisistä tuomioistuimista, hallintotuomioistuimista ja erityistuo-
mioistuimista. Käräjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus kuuluvat yleisiin tuomioistui-
miin. Hallinto-oikeudet ja korkein hallinto-oikeus kuuluvat hallintotuomioistuimiin. Markkina-
oikeus, työtuomioistuin, vakuutus-oikeus sekä valtakunnanoikeus kuuluvat erityistuo-
mioistui-
miin.⁸

⁵ Oikeusministeriö 2016.

⁶ Tuomioistuimet 2016.

⁷ PL 73/1999 1:3.

⁸ Oikeusministeriö 2017.

Käräjäoikeuksissa käsitellään riita-, rikos- ja hakemusasioita. Yleensä ottaen alioikeuksien ratkaisusta voidaan valittaa ylempään tuomioistuimeen. Käräjäoikeuden ratkaisusta voidaan valittaa hovioikeuteen tai ennakkopäätösvalituksella suoraan korkeimpaan oikeuteen. Hovioikeuden ratkaisusta voi hakea muutosta korkeimmasta oikeudesta, jos korkein oikeus antaa valitusluvan.⁹

2.1 Tuomioistuinlaitoksen kehittyminen Suomessa

1990-luvun alkupuolelta lähtien Suomen alioikeusrakennetta on uudistettu merkittävästi.

1.12.1993 perustettiin 97 raastuvanoikeuden ja tuomiokunnan tilalle 70 käräjäoikeutta, jolloin luotiin yhtenäinen alioikeusorganisaatio Suomeen. Vuoden 1993 jälkeen käräjäoikeusverkostoa on kehitetty edelleen ja vuonna 2009 käräjäoikeuksia oli 51.¹⁰

1.1.2010 astui voimaan käräjäoikeuksien rakenneuudistus, jolloin käräjäoikeuksien määräksi tuli 27. Kyseisen uudistuksen taustalla oli oikeusministeriön nimeämän käräjäoikeusverkostotyöryhmän mietintö ja kiinteistöjen kirjaamisasioiden siirto käräjäoikeuksista Maanmittauslaitokseen. Samalla edellä mainittuja asioita käsitellyt henkilöstö siirtyi Maanmittauslaitokseen.¹¹

Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa (OM 16/2013) on esitetty käräjäoikeuksien määräksi 12-15 kappaletta ja että tuomiopiirit vastaisivat poliisi- ja syyttäjäpiirejä. Maaliskuussa 2014 hallitus teki kehyspäätöksen, joka tarkoitti tuomioistuinlaitoksessa huomattavia menoleikkauksia. Tämän takia on tärkeää ollut etsiä uusia keinoja, joilla voidaan tehostaa tuomioistuinlaitoksen toimintaa ja vähentää työmääriä.¹²

Hallituksen esityksessä 7/2016 vp esitettiin säädettäväksi uusi tuomioistuinlaki. Tuomioistuinlaki 673/2016 tuli voimaan 1.1.2017. TL:ssä säädetään tuomioistuimista, tuomareista, tuomioistuinten jäsenistä ja muusta henkilöstöstä.¹³ TL:ssä säädetään myös tuomarinkoulutuslautakunnasta ja tuomarINVALINTALAUTAKUNNASTA ja niiden tehtävistä ja henkilöstöstä. TL kumosi käräjäoikeuslain 581/1993, hovioikeuslain 56/1994, korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä annetun lain 1266/2006, markkinaoikeudesta annetun lain 99/2013, tuoma-

⁹ Tuomioistuimet 2016.

¹⁰ Työryhmän asettaminen laatimaan ehdotus käräjäoikeusverkoston jatkokehittämisestä 2014, 1.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid, 2

¹³ HE 7/2016 vp.

reiden nimittämisestä annetun lain 205/2000, vakuutuslaki 132/2003, alioikeuden istuntojen pitämisestä muualla kuin varsinaisessa istuntopaikassa annetun lain 141/1932 sekä edellä mainittujen nojalla annetut asetukset.¹⁴ Käräjäoikeuden tuomiopiireistä annettu valtioneuvoston asetus 1053/2014, hovioikeuksien tuomiopiireistä annettu asetus 337/2013 ja käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista annettu oikeusministeriön asetus 454/2009 jäivät kuitenkin voimaan TL:n astuessa voimaan.¹⁵

2.2 Espoon käräjäoikeus

Espoon käräjäoikeus sijaitsee Espoossa, Kilon kaupunginosassa. Espoon käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Espoon ja Kauniaisten kaupungit. Käräjäoikeus on kaksikielinen tuomioistuimisto.¹⁶ Espoon käräjäoikeuden kanssa samassa rakennuksessa Espoon oikeustalossa sijaitsevat myös Länsi-Uudenmaan poliisilaitos, Länsi-Uudenmaan ulosottovirasto sekä Länsi-Uudenmaan syyttäjänvirasto.

Ulosottovalitusasioissa Espoon käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Länsi-Uudenmaan ulosottoviraston toimialueen eli Espoon ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuksien tuomiopiirit. Yrityssaneerausasioissa Espoon käräjäoikeuden tuomiopiiri käsittää Espoon, Tuusulan ja Vantaan käräjäoikeuksien tuomiopiirit. Espoon käräjäoikeuden laamannina toimii Olli Saunanoja.¹⁷

Espoon käräjäoikeus koostuu kolmesta eri osastosta. Hallinto-osastoon kuuluu kirjaamo, arkisto ja käräjäoikeuden hallinto. Lainkäyttöä toteuttavat siviili- ja rikososastot. Rikososastolla käsitellään rikosoikeudellisia asioita, joihin kuuluvat myös pakkokeinot. Siviiliosastolla käsitellään siviilioikeudellisia asioita. Siviiliosasto on jaettu kolmeen tiimiin: insolvenssitiimiin, summaaristiimiin ja perhetiimiin. Insolvenssitiimissä käsitellään muun muassa konkurssihakemuksia, velkajärjestelyjä, yrityssaneerausasioita, ulosottovalituksia, riita-asioita, turvaamistoimia sekä lähestymiskieltoja. Perhetiimissä käsitellään perheeseen liittyviä hakemus- ja riita-asioita sekä muita riita-asioita ja lähestymiskieltoja. Summaaristiimissä käsitellään riidattomia velkomusasioita eli summaarisia asioita.

¹⁴ TL 673/2016 24:2.

¹⁵ TL 673/2016 24:3.

¹⁶ Oikeusministeriö 2016.

¹⁷ Ibid.

3 Käräjäoikeusuudistus

28.10.2014 oikeusministeriö asetti työryhmän valmistelemaan käräjäoikeusverkoston kehittämistä (OM 17/31/2014).¹⁸ Oikeusministeriön mukaan oikeusturvan taso ja lainkäytön laatu tulisi säilyttää korkealla tasolla tiukasta taloustilanteesta huolimatta. Käräjäoikeuksien määrää on vuosien mittaan vähennetty paljon, mutta edelleen käräjäoikeuksien sivutoimipisteitä on paljon. Valmistelun aikana käräjäoikeusverkoston kehittämistyöryhmä kuuli muun muassa ulosottoviraston, poliisiviranomaisen ja syyttäjäviraston edustajia.¹⁹

Käräjäoikeusverkoston kehittämistyöryhmä ehdotti mietinnössään kahta erilaista mallia käräjäoikeusverkoston jatkokehittämiseksi. Toisen ehdotetun mallin mukaan käräjäoikeuksia olisi 14 ja toisen mallin mukaan 17. Malli, jossa käräjäoikeuksia olisi 14, vastaa suurimmaksi osaksi poliisi- ja syyttäjäpiirien toimialueita. Joidenkin poliisi- ja syyttäjäpiirien toimialueella toimi kuitenkin enemmän kuin yksi käräjäoikeus. Molemmat edellä mainituista malleista vastaavat maakuntajakoa. Poikkeuksena on Pyhtään kunta, joka kuuluisi jatkossakin Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen kielellisistä syistä.²⁰

Työryhmä ehdotti muutoksia myös käräjäoikeuksiin keskitettyjen asiaryhmien tuomiopiirikoon. Tällä hetkellä esimerkiksi yrityssaneeraus-, ryhmäkanne- ja merioikeusasioita käsitellään tietyissä käräjäoikeuksissa. Työryhmä ehdotti, että näitä asioita käsittelevien käräjäoikeuksien määrää vähennettäisiin nykyisestä.²¹

Työryhmän tavoitteena oli sijoittaa käräjäoikeudet ja niiden toimipisteet sillä tavalla, että oikeuden saatavuus on turvattu koko Suomessa ja väestön painopistealueet on otettu huomioon. Tämä tarkoittaa sitä, että käräjäoikeuksien tulisi olla riittävän suuria. Molempien mallien mukaan käräjäoikeudet tulisivat olemaan nykyistä tasakokoisempia.²² Työryhmä otti ehdotuksessaan huomioon myös sen, että toimipisteet olisi varustettu riittävillä turvalaitteilla. Tulevaisuudessa kaikkien tuomioistuinlaitosten tulee olla myös varustettu tarvittavilla AIPA- ja videotekniikoilla.²³ AIPA on oikeusministeriön vuonna 2010 asettama aineistopankkihanke, jossa on tarkoituksena luoda dokumenttihakinnon toimintaprosesseja yhtenäistävä ja tehostava tietojärjestelmäkokonaisuus. AIPA:n avulla sähköinen yhteistyö eri viranomaisten välillä helpottuisi.²⁴

¹⁸ Käräjäoikeusverkoston kehittäminen 2015.

¹⁹ Työryhmä uudistamaan käräjäoikeusverkostoa 2014.

²⁰ Käräjäoikeusverkoston kehittäminen 2015.

²¹ Ibid.

²² Ibid., 77.

²³ Ibid., 77.

²⁴ Oikeusministeriö 2016.

Työryhmän mietinnössä mainitaan myös se, että väestöennusteiden mukaan väestö Itä- ja Kaakkois-Suomessa vähenee. Vuoteen 2040 mennessä väestömäärän näillä alueilla on laskettu vähenevän viisi prosenttia. Muiden alueiden väestön Suomessa on laskettu pysyvän ennallaan tai nousevan. Uudellamaalla ja Ahvenanmaalla väestönkasvun on laskettu olevan suurinta.²⁵ Oikeusministeriön 2.9.2016 päivätyssä arviomuistiossa on ehdotettu, että käräjäoikeusuudistuksen jälkeen maaoikeus-, ryhmäkanne-, merioikeus-, yrityssaneeraus-, ulosottovalitus- ja sotilasoikeudenkäyntiasiat tulisi keskittää tiettyihin käräjäoikeuksiin.²⁶

Hallituksen esitys 270/2016 vp annettiin 26.1.2017 eduskunnalle. Kyseisessä esityksessä esitetään toteutettavaksi käräjäoikeuksien rakenneuudistus. Uudistuksen jälkeen käräjäoikeuksia olisi 20 nykyisen 27 sijaan. Erillisiä kanslioita olisi neljällä paikkakunnalla ja istuntopaikkoja olisi 12 paikkakunnalla (Kuvio 1).²⁷

²⁵ Käräjäoikeusverkoston kehittäminen 2015, 78.

²⁶ Oikeusministeriö 2016.

²⁷ HE 270/2016 vp.

Käräjäoikeuksien
tuomiopiirit (20)

Kansliat (K)
ja
istuntopaikat (ip)

Kuvio 1: Käräjäoikeusverkosto vuonna 2019²⁸

Tällä hetkellä käräjäoikeuksien toimipaikkoja on 57 ja jatkossa niitä tulisi olemaan 36.

Vuonna 2019 käräjäoikeuspaikkakuntia olisivat Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kajaani, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Maarianhamina, Mikkeli, Oulu, Pori, Rovaniemi, Seinäjoki, Tampere, Turku, Vaasa ja Vantaa. Käräjäoikeusuudistuksen yhteydessä yhdistyvät Espoon ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudet, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet, Oulun ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet sekä Lapin ja Kemi-Tornion käräjäoikeudet.²⁹

Hallituksen esityksessä 270/2016 vp esitetään myös, että Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiiri jaettaisiin siten, että sen eteläiset kunnat yhdistettäisiin Itä-Uudenmaan, Tuusulan ja Vantaan käräjäoikeuksiin. Hyvinkään käräjäoikeuden tuomiopiirin pohjoiset kunnat yhdistettäisiin Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen. Käräjäoikeudet nimettäisiin pääosin maakuntien nimien mukaan.³⁰

3.1 Käräjäoikeusuudistuksen vaikutukset Espoon käräjäoikeudessa

Jos hallituksen eduskunnalle antama esitys HE 270/2016 vp hyväksytään eduskunnassa ilman suuria muutoksia, tarkoittaisi se sitä, että Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus ja Espoon käräjäoikeus yhdistyisivät. Uuden käräjäoikeuden nimeksi tulisi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden kanslia olisi Espoossa ja istuntopaikka olisi Espoon lisäksi Raaseporissa.³¹

Hallituksen esityksen HE 270/2016 vp mukaan tulevan Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin väestöstä noin 14 prosenttia olisi ruotsinkielisiä. Oikeusministeriön mukaan Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa tulisi olla viisi kielituomaria. Erityisesti huomiota tulisi kiinnittää siihen, että suomen- ja ruotsinkielentaitoista henkilöstöä olisi riittävästi. Uudessa käräjäoikeudessa tulisi oikeusministeriön mukaan olla 7-10 ruotsinkielentaitoista henkilöä riippuen summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä koskevasta ratkaisusta. Asiakaspalvelutehtävissä tulisi olla vähintään neljä ruotsinkielentaitoista henkilöä.³²

²⁸ Oikeusministeriö 2016.

²⁹ HE 270/2016 vp.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

Käräjäoikeusuudistuksen myötä moniin Suomen käräjäoikeuksiin tulee muutoksia. Espoon käräjäoikeudessa käräjäoikeusuudistus tarkoittaa myös monia muutoksia esimerkiksi henkilöstöön ja toimitiloihin. Summaaristen riita-asioden käsittelyn mahdollinen siirtyminen toiseen käräjäoikeuteen vaikuttaa myös muun muassa henkilöstötarpeeseen. Muutokset pääpiirteissään selviävät lähempänä käräjäoikeusuudistuksen suunniteltua voimaantuloa vuoden 2019 alussa.

Espoon käräjäoikeus toteaa lausunnossaan täyttävänsä oikeusministeriön mietinnössä tuomioistuimen koolle asetetut tavoitteet. Tästä syystä käräjäoikeus on pidättäytynyt ottamasta nimenomaisesti kantaa siihen, tulisiko Länsi-Uudenmaan ja Espoon käräjäoikeudet yhdistää. Käräjäoikeus toteaa lausunnossaan, että ehdotetun tuomiopiirin etuna olisi se, että se noudattaisi poliisiviranomaisen ja syyttäväviraston aluejakoa. Mikäli ehdotettu yhdistäminen toteutettaisiin, Espoon käräjäoikeus pitää työryhmän ehdottamaa toimipistepaikkaverkostoa perusteltuna. Henkilökunnalle tulisi myös varata mahdollisuus etätyöskentelyyn.³³

Espoon käräjäoikeus pitää tavoitetta käräjäoikeuksien rakenteen vahvistamisesta perusteltuna ja toteaa lausunnossaan oikeusturvan saatavuuden ja laadun turvaamisen edellyttävän käräjäoikeuksilta riittävän suurta kokoa. Jatkovalmistelussa tulisi kuitenkin selvittää aiempien tehtyjen rakenteellisten uudistusten vaikutukset henkilöstöön ja oikeudenhoitoon. Käräjäoikeus toteaa myös, että olisi perusteltua arvioida, mikä merkitys tuomioistuinlinjojen yhdistämisellä olisi käräjäoikeusverkostolle.³⁴

Espoon käräjäoikeus on työryhmän kanssa eri mieltä käräjäoikeudessa asioinnin ainutkertaisuudesta. Pitkien välimatkojen takia tulee pääkäsittelyn peruuntumisia. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota tietoteknisiin ja lainsäädännöllisiin mahdollisuuksiin. Salitekniikkaa voisi kehittää niin, että voitaisiin hyödyntää moderneja teknisiä ratkaisuja puhelinkuulemisen ohella.³⁵

Espoon käräjäoikeus kannattaa lausunnossaan erityisasiaryhmien keskittämistä. Käräjäoikeus ehdottaa harkittavaksi myös esimerkiksi Helsingin käräjäoikeuteen keskitettyjen asioiden siirtoa muihin käräjäoikeuksiin.³⁶

³³ Käräjäoikeusverkoston kehittäminen lausuntotiivistelmä 2015, 64.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus vastustaa lausunnossaan käräjäoikeuksien yhdistämistä. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus on yhtä suuri kuin osa uudistuksessa itsenäisenä säilyviksi ehdotetuista käräjäoikeuksista. Käräjäoikeus on todennut ehdotettujen uudistusten olevan liian radikaaleja myös muunkin maan osalta. Osa ehdotetuista yhdistämisistä saattaa olla perusteltuja, mutta kokonaisuus johtaisi liian suurten yksiköiden muodostamisiin.³⁷

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus mainitsee lausunnossaan myös, että vuoden 2010 uudistuksen vaikutuksia tulisi selvittää. Nyt ehdotettu uudistus tulee liian pian edellisen jälkeen. Käräjäoikeuden mukaan käräjäoikeusverkostoa ei tulisi karsia yksinomaan säästösyistä.³⁸

Asiointimatkat pitenisivät, mikä johtaisi oikeudellisten palveluiden ja tuomioistuinten palveluiden saatavuuden heikentymiseen. Käräjäoikeuksien yhdistäminen heikentäisi myös kielellisten oikeuksien toteutumista. Henkilöstön työmatkat pitenisivät huomattavasti, mitä tulisi huomioida käräjäoikeuden mukaan paremmin.³⁹

Muun muassa Inkoon ja Kirkkonummen kunnat sekä Lohjan ja Raaseporin kaupungit ovat antaneet lausuntonsa asiaan liittyen. Inkoon kunta on pitänyt perusteltuna, että tuomioistuintoiminnan rakenteita uudistetaan. Kunta on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota kansalaisten yhdenvertaisuuteen ja kielellisten oikeuksien toteutumiseen. Kirkkonummen kunta suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti uudistukseen, jos oikeusturvan saatavuus, lainkäytön laatu ja hyvä asiakaspalvelu voidaan turvata uudistuksessa. Kirkkonummen istuntopaikka tulisi säilyttää kielellisten oikeuksien, hyvän asiakaspalvelun ja oikeusturvan takaamiseksi.⁴⁰

Lohjan kaupunki on vastustanut Lohjan toimipaikan lakkauttamista. Välimatkojen piteneminen lisäisi matkakustannuksia. Kaupunki kannattaa erityisasiaryhmien keskittämistä. Raaseporin kaupunki vastustaa käräjäoikeuksien yhdistämistä. Kielellisten oikeuksien tulisi toteutua ja Raaseporin kanslian toimintaa tulisi lakkauttamisen sijasta kehittää Uudenmaan ruotsin- ja kaksikielisen väestön palvelemiseksi.⁴¹

Espoon käräjäoikeuden ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilöstöt tulevat tekemään yhteistyötä käräjäoikeuksien yhdistymisessä. Edellä mainituissa käräjäoikeuksissa on perustettu projekti, jossa niiden henkilöstöt suunnittelevat yhdessä, mitä kaikkia asioita tulisi ottaa huomioon käräjäoikeuksien yhdistymisessä. Projektin tarkoituksena on, että kummankin käräjäoi-

³⁷ Käräjäoikeusverkoston kehittäminen lausuntotiivistelmä 2015, 64 - 65.

³⁸ Ibid., 65.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

keuden henkilökunta on mukana luomassa uutta Länsi-Uudenmaan kärjäoikeutta ja henkilökunta saisi vaikuttaa tuleviin muutoksiin. Projektin sisällä on monia eri työryhmiä, jotka miettivät tiettyihin rajattuihin alueisiin liittyviä asioita, jotka tulisi ottaa huomioon yhdistymisessä. Projektin työryhmissä on muun muassa kärjäoikeuden lainkäyttöosastot ja niiden tehtävät -työryhmä, koulutustyöryhmä, viestintätyöryhmä, tiedoksiantotyöryhmä, ICT-työryhmä sekä arkistointityöryhmä.

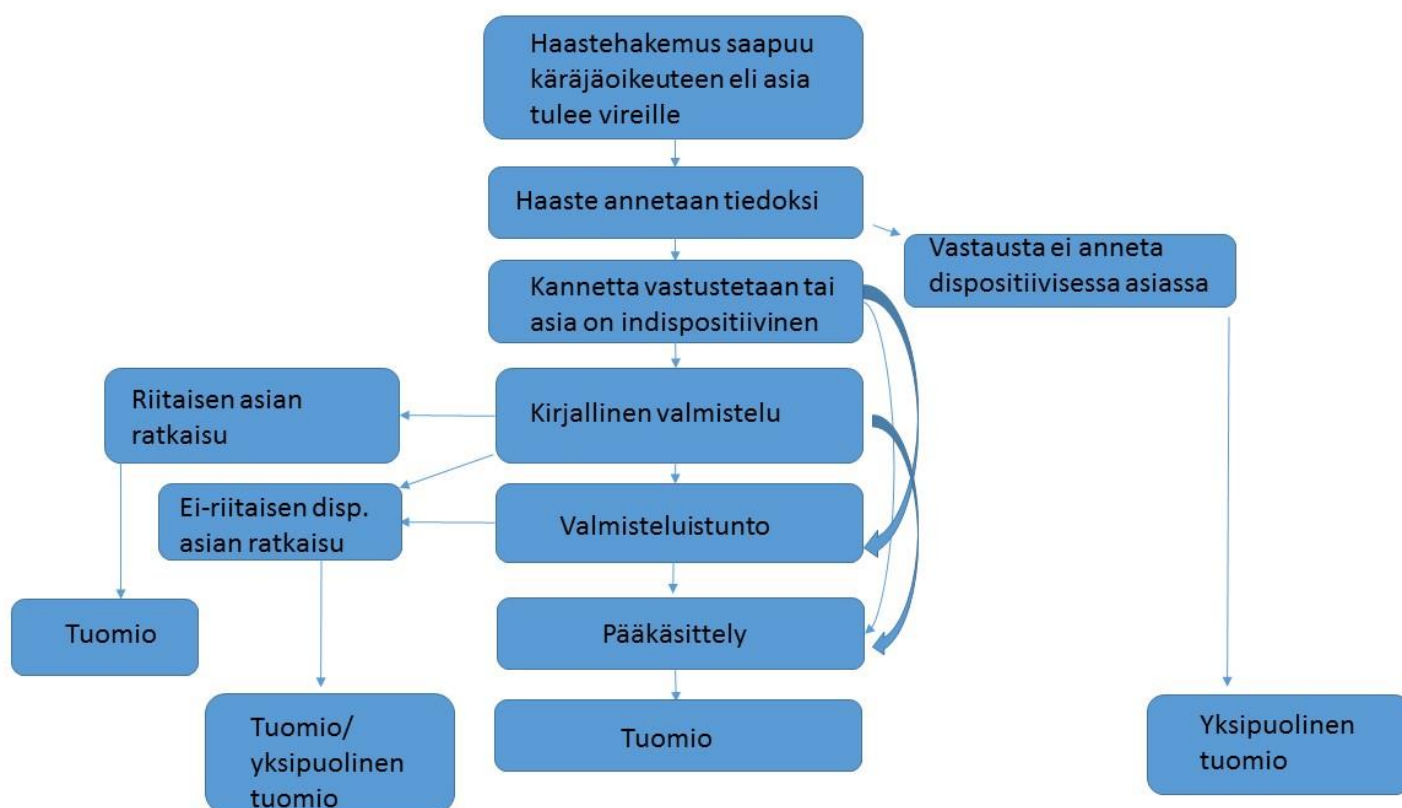
4 Menettely riita-asian oikeudenkäynnissä

Riita-asian oikeudenkäynnissä eli siviiliprosessissa käsitellään yksityisoikeudellisista oikeussuhteista johtuvia riitoja. Usein riita-asian oikeudenkäynneissä on kysymys suoritusvelvollisuuden laiminlyönnistä, vahingonkorvauksesta tai oikeudellisesta epäselvyydestä esimerkiksi omistus-oikeusriidasta. Siviiliprosessiin osallistuvat asianosaiset ovat kantaja, joka on laittanut kanteen vireille kärjäoikeuteen ja toisella puolella vastaaja. Kantaja ja vastaaja voivat olla joko yksityisiä henkilöitä, yksityisoikeudellisia yhteisöjä, esimerkiksi osakeyhtiö, tai julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä, esimerkiksi valtio.⁴²

Siviiliprosessissa on kyse yksityisoikeudellisen vaateen toteuttamisesta kanteella. Eräät erityiset prosessin lajit, esimerkiksi turvaamistoimimenettely ja hakemusasiamenettely, luetaan kuuluvaksi siviiliprosessiin. Turvaamistoimimenettelyssä turvataan ennakolta tulevaa pääoikeudenkäyntiä eli siviiliprosessia esimerkiksi jäädyttämällä vastaajan omaisuutta. Turvaamistoimimenettelyssä noudatetaan oikeudenkäymiskaaren 4/1734 seitsemännessä luvussa mainittuja menettelysäännöksiä ja muilta osin kuten normaalin riita-asian oikeudenkäynnistä säädetään. Hakemusasiat käsitellään OK 8 luvussa mainittujen menettelysäännösten mukaan. Muilta osin myös hakemusasioissa sovelletaan normaaleja riita-asoiden oikeudenkäyntisäännöksiä. Hakemusasioita ovat esimerkiksi avioero sekä lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvät asiat.⁴³

⁴² Frände, Helenius, Kolu, Lappalainen, Lindfors, Niemi, Rautio & Virolainen 2012, 61.

⁴³ Karhu, Kuusikko, Niemivuo, Kiikeri, Viikari, Linna, Korhonen & Tammilehto 2012, 254 - 255.

Kuvio 2: Riita-asian oikeudenkäynnin kulku pääpiirteissään⁴⁴

Käräjäoikeudessa siviiliprosessin päävaiheet ovat: 1. asian vireilletulo eli haastehakemuksen saapuminen käräjäoikeuteen, haasteen antaminen ja sen tiedoksianto, 2. vastaajan vastaus tai passiivisuus, 3. asian mahdollinen ratkaiseminen valmistelua jatkamatta eli yksipuolinen tuomio, 4. kirjallinen tai suullinen valmistelu ja asian mahdollinen ratkaiseminen valmistelussa, 5. pääkäsittely sekä 6. päätös tai tuomio (kuvio 2).⁴⁵

OK 5 luvun 13 §:n mukaan yksipuolinen tuomio voidaan antaa siviiliprosessissa esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa vastaaja ei ole vastannut määräajassa tai ei ole esittänyt kanteen vastustamiselle perustetta tai vetoa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla ei selvästi ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Tällaisessa tapauksessa asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta ja voidaan hyväksyä yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kun kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne voidaan hylätä tuomiolla.⁴⁶

⁴⁴ Karhu ym. 2012, 270.

⁴⁵ Linna 2012, 47.

⁴⁶ Ibid., 58 - 59.

Riita-asia tulee vireille käräjäoikeudessa, kun kantaja toimittaa käräjäoikeuteen haastehakemuksen, jonka hän on allekirjoittanut. Kun asia tulee vireille, se saa samalla hetkellä lis pendens -vaikutuksen. Tämä tarkoittaa sitä, ettei samaa asiaa saa ryhtyä käsittelemään uudessa oikeudenkäynnissä. Tuomion tullessa asiassa lainvoimaiseksi, lis pendens -vaikutus korvautuu tuomion oikeusvoimavaikutuksella.⁴⁷

Haastehakemuksessa kantajan tulee yksilöidä vaatimuksensa ja ilmoittaa, mihin vaatimus perustuu. Haastehakemuksen tehtävänä on siis ilmoittaa tuomioistuimelle ja vastaajalle, mistä asiassa on kysymys. Kantaja ilmoittaa haastehakemuksessa myös, mitä kirjallisia todisteita kantajalla on ja mitä hän niillä haluaa näyttää toteen eli mikä todisteen todistusteema on. Mahdolliset kirjalliset todisteet tulee liittää haastehakemukseen. Haastehakemuksessa kantajan tulee ilmoittaa myös oikeudenkäyntikulunsa, jos hän haluaa vaatia oikeudenkäyntikulujen korvaamista vastaajalta. Haastehakemuksessa kantajan tulee ilmoittaa vaatimuksilleen perusteet eli vaatimusten perusteena olevat oikeustositteet.⁴⁸

Riita-asiassa voidaan antaa asian selvittämiseen perustuva tavallinen ”aineellinen” tuomio tai asianosaisen passiivisuuteen perustuva ”muodollinen” yksipuolinen tuomio. Yksipuolinen tuomio on mahdollinen vain sellaisessa asiassa, jossa sovinto on sallittu eli dispositiivisessä asiassa. Yksipuolisen tuomion ajatuksena on, että asianosainen, joka pysyttelee passiivisena oikeudenkäynnissä, myöntää kanteen oikeaksi.⁴⁹

Oikeudenkäynnissä yksipuolinen tuomio voidaan antaa kuten on OK:n 5 luvussa säädetty eli silloin, kun vastaaja ei vastaa haasteeseen eli valmistelua jatkamatta. Yksipuolinen tuomio voidaan antaa myös kuten OK:n 5 ja 12 luvussa on säädetty eli valmistelussa ja kuten OK:n 12 luvussa on säädetty eli pääkäsittelyssä.⁵⁰

Jos vastaaja ei vastaa hänelle annettuun haasteeseen eli ei ilmoita, vastustaako vai myöntääkö hän kanteen, valmistelua ei tarvitse jatkaa ja asia voidaan ratkaista yksipuolisella tuomiolla. Jos vastaaja on antanut vastauksen ja vastustanut kannetta, mutta ei ole esittänyt perustetta vastustamiselleen tai vetoaa sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen, voidaan asiassa antaa yksipuolinen tuomio. Yksipuolinen tuomio on OK:n

⁴⁷ Linna 2012, 53.

⁴⁸ Ibid., 53 - 54.

⁴⁹ Ibid., 58.

⁵⁰ Karhu ym. 2012, 273.

5 luvun 13 §:ssä säädetty seuraus haasteeseen vastaamatta jättämisestä tai oikeudellisesti tehottomasta vastustamisesta dispositiivisessa asiassa.⁵¹ Jos vastaaja perustelee vastustamisensa oikeudellisesti merkityksellisellä tavalla, tällöin asiassa ei voida antaa yksipuolista tuomiota vaan asiassa jatketaan valmistelua.⁵²

Yksipuolinen tuomio voidaan antaa myös sellaisessa asiassa, jossa dispositiivinen asia on riittänyt tai riitautunut ja asian valmistelua on jatkettu. Jos asiassa vastaaja on jäänyt pois valmistelutunnosta tai ei ole antanut tuomioistuimen pyytämää kirjallista lausumaa, asiassa voidaan antaa yksipuolinen tuomio, jos kantaja niin vaatii. Tällaisessa tapauksessa kantaja voi vaatia myös asian ratkaisemista normaalilla tuomiolla. Tällöin kantajan tulee esittää asiassa tarvittava selvitys, jotta asiassa voitaisiin antaa aineellinen tuomio. Jos asia on edennyt pääkäsittelyyn ja vastaaja jää pois pääkäsittelystä, yksipuolinen tuomio voidaan antaa samoilla edellytyksillä kuin valmistelutunnon osalta.⁵³ Siltä osin kun kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne voidaan hylätä tuomiolla.⁵⁴

Muutoksenhakekeino yksipuolista tuomiota vastaan on takaisinsaanti, josta on säädetty OK 12 luvussa. Asianosainen, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, ei saa valittaa siitä hovi-oikeuteen. Tämän sijaan hänellä on oikeus hakea siihen takaisinsaantia siitä tuomioistuintesta, joka on antanut yksipuolisen tuomion. Asianosaisen on haettava takaisinsaantia 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on todisteellisesti saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Takaisinsaannin hakija voi saada todisteellisesti tiedon yksipuolisesta tuomiosta esimerkiksi hänen läsnäollessaan toimitetussa ulosmittauksessa. Yksipuolisen tuomion tiedoksianto ei pääsääntöisesti kuulu tuomioistuimelle vaan sille asianosaiselle, jonka hyväksi yksipuolinen tuomio on annettu.⁵⁵

Siinä tapauksessa, jos yksipuolinen tuomio on annettu siitä syystä, että asianosainen ei ole antanut perusteiltaan riittävän relevanttia kirjallista vastausta määräajassa tai ei ole saapunut tuomioistuimeen, takaisinsaantihakemuksessa on mainittava sellainen syy yksipuolisen tuomion muuttamiselle, jolla olisi voinut olla merkitystä asian ratkaisemiseksi. Takaisinsaantihakemuksen perusteilta vaadittava taso on sama kuin mitä kirjalliselta vastaukselta vaaditaan, jotta vastaus estäisi yksipuolisen tuomion antamisen.⁵⁶

⁵¹ Linna 2012, 58 - 59.

⁵² Karhu ym. 2012, 273.

⁵³ Linna 2012, 59 - 60.

⁵⁴ Hupli 2012, 112.

⁵⁵ Ibid., 143.

⁵⁶ Ibid., 144.

Takaisinsaanti tarkoittaa siis saman asian saattamista uudelleen saman tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos yksipuolinen tuomio on annettu sen takia, että asianosainen ei ole antanut kirjallista lausumaa, josta ilmeni hänen kantansa lausumapyynnössä esitettyihin kysymyksiin, tulee hänen kantansa ilmetä takaisinsaantihakemuksesta. Jos takaisinsaantihakemus on puutteellinen, tuomioistuimen on kehotettava hakijaa täydentämään hakemustaan määrääjässä, sillä uhalla, että hakemus jätetään muuten tutkimatta. Täydennyskehotuksessa hakijalle on ilmoitettava, millä tavalla hakemus on puutteellinen. Takaisinsaanti ei ole keino, jolla passiivinen asianosainen voisi rajoituksetta saattaa siviiliasian uudestaan vireille tuomioistuimessa. Asianosaisella, jota vastaan on toistamiseen annettu yksipuolinen tuomio, ei ole enää oikeutta takaisinsaantiin.⁵⁷

4.1 Summaarinen menettely

Summaarisesti menettelyksi kutsutaan sellaista menettelyä, jossa riidattomaksi ilmoitettu käsittelymenettely pysyy riidattomana ja täyttää OK 5 luvun 3 §:n asettaman vaatimuksen summaarisena käsiteltävälle riita-asialle ja ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä. Summaarinen menettely on suppeampi kuin riita-asian oikeudenkäynti. Summaarisina käsiteltäviä asioita voivat olla esimerkiksi häätöä koskevat asiat sekä hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista koskevat asiat.⁵⁸ Merkittävimpiä ryhmiä summaarisina käsiteltävistä asioista ovat muun muassa irtaimen kaupan perustuvat velkomukset, puhelinlaskuja koskevat velkomukset, pikalainat eli niin sanonut pikavipit, takauksiin ja pankkilainoihin liittyvät velkomukset, irtaimen vuokraan perustuvat velkomukset sekä vakuutusyhtiöiden takautumisoikeutta koskevat asiat.⁵⁹

Summaarinen riita-asia voi tulla vireille käräjäoikeuteen sähköisesti tai kirjallisesti. Esimerkiksi vuonna 2013 kirjallisesti vireille tulleiden asioiden määrä oli 30 prosenttia ja sähköisesti tulleiden määrä oli 70 prosenttia.⁶⁰ Vuonna 2016 Espoon käräjäoikeuteen sähköisesti vireille tulleiden summaaristen asioiden määrä oli noin 74 prosenttia.

Summaarinen asia tulee vireille käräjäoikeuteen normaalia suppeammalla haastehakemuksella. Siinä kantajan tulee ilmoittaa vaatimuksen perusteena ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Haastehakemuksessa kantajan tulee myös ilmoittaa, että asia on

⁵⁷ Ibid., 144.

⁵⁸ Frände ym. 2012, 63, 965.

⁵⁹ Linna 2012, 54.

⁶⁰ Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen 2014, 15.

hänen käsityksensä mukaan riidaton.⁶¹ Summaarisen asian haastehakemuksessa on ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet ja kotipaikat sekä osoitteet, johon asiaan liittyvät asiakirjat voi toimittaa, kantajan yksilöidyt vaatimukset sekä ne seikat, joihin vaatimukset välittömästi perustuvat. Lisäksi haastehakemuksessa tulee yksilöidä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa. Oikeudenkäyntikuluvaatimus ja korkovaatimus tulee mainita sekä tuomioistuimen toimivaltaisuusperuste⁶² Kantajan on syytä ilmoittaa haastehakemuksessa myös vastaajan henkilötunnus, jotta haasteen tiedoksianto oikealle henkilölle onnistuu ja oikeudesta saadun päätöksen täytäntöönpano kohdistuu oikeaan henkilöön.⁶³

Summaarisen asian haastehakemuksessa ei tarvitse ilmoittaa todisteita eikä liittää asiakirjoja haastehakemukseen.⁶⁴ Todisteita koskeva helpotus liittyy siihen, että riidattomissa asioissa todisteiden esittäminen olisi tarpeetonta ja myös hankalaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tapahtuvassa summaarisessa menettelyssä. Niissä tapauksissa, joissa vastaaja kiistää kantajan vaatimuksen, todisteet on esitettävä asian jatkovalmistelussa.⁶⁵

Summaarisen asian haastehakemuksesta on käytävä ilmi, mitkä ovat kantajan vaatimukset. Vaatimusten täytyy olla sellaisia, että ne ovat ulosottomenettelyssä täytäntöönpanokelpoisia. Vaatimusten täytyy olla myös sellaisia, että ne voidaan vahvistaa yksipuolisella tuomiolla heti vastaukselle säädetyn määräajan jälkeen. Velkomusasioissa on huomattava myös sivuvaatimusten yksilöinti, esimerkiksi korkovaatimukset. Jokaisesta korkovaatimuksesta on käytävä ilmi, mille määrälle vaaditaan korkoa ja mistä lähtien sekä minkä korkokannan mukaan.⁶⁶

Jos vastaaja vastaa haasteeseen ja riitauttaa perustellusti asian, oikeudenkäyntiä ei voida jatkaa summaarisessa menettelyssä. Tällöin prosessi muuttuu tavalliseksi oikeudenkäynniksi ja kantajan täytyy muun muassa ilmoittaa, mitä todistelua hän asiassa käyttää. Jos vastaaja myöntää kanteen oikeaksi, asia voidaan ratkaista tuomiolla kantajan hyväksi.⁶⁷

OK 10 luvussa on säädetty oikeuspaikasta riita-asioissa. Luonnollista henkilöä vastaan esitetty vaatimus tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä hänellä on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Yhtiötä, yhdistystä, säätiötä tai muuta yksityisoikeudellista oikeushenkilöä tai muuta julkisoikeudellista oikeushenkilöä kuin valtiota tai kuntaa vastaan esitetty vaatimus

⁶¹ Jokela 2012, 378.

⁶² Lindström 2014, 307.

⁶³ Ibid., 303.

⁶⁴ Linna 2012, 54.

⁶⁵ Jokela 2012, 378 - 379.

⁶⁶ Frände ym. 2012, 966.

⁶⁷ Rikalainen & Uitto 2008, 229.

tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä oikeushenkilön kotipaikka on tai jossa oikeushenkilön hallintoa pääasiallisesti hoidetaan.⁶⁸

OK 10 luvun 2 §:n mukaan valtiota vastaan esitetty vaatimus tutkitaan siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä puhevaltaa käyttävä viranomainen sijaitsee. Kuntaa vastaan esitetty vaatimus tutkitaan siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä kunta sijaitsee.⁶⁹ Riidaton velkomusasia eli summaarinen asia tulee vireille käräjäoikeuteen haastehakemuksella, jonka kantaja on tehnyt. Haastehakemuksista suurin osa on perintätoimistojen laatimia.⁷⁰

Summaarisen asian saapumisen jälkeen haastehakemus tarkastetaan ja siirretään tiedoksiantoon, ellei haastehakemus tarvitse täydennystä. Tämän jälkeen käräjäoikeus antaa haasteen, jossa vastaajaa kehoitetaan vastaamaan kanteeseen kirjallisesti määräajassa. Haaste annetaan tiedoksi vastaajalle todisteellisesti. OK 11 luvussa on säädetty todisteellisesta tiedoksiantosta. Todisteellinen postitiedoksianto, puhelintiedoksianto ja haastemiestiedoksianto ovat todisteellisia tiedoksiantotapoja.⁷¹

Haasteessa ilmoitetaan vastaajalle, että kanne voidaan hyväksyä yksipuolisella tuomiolla, jos vastaaja ei vastaa haasteeseen tai ei esitä perustetta kiistämiselleen. Asia voidaan ratkaista yksipuolisella tuomiolla myös, jos vastaaja kiistämisensä tueksi vetoaa sellaiseen perusteeseen, jolla ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Jos vastaaja vastaa kanteeseen ja perustelee sen seikalla, jolla voi olla vaikutusta asian ratkaisemiseen, asian käsittely siirtyy tavanomaiseen riita-asian oikeudenkäyntimenettelyyn.⁷²

Summaarisissa asioissa käräjäoikeuden toimivalta määräytyy kuten muissa riita-asioissa. OK 10 luvun 1 §:n mukaan luonnollista henkilöä vastaan esitetty vaatimus tutkitaan lähtökohtaisesti siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä hänen kotipaikkansa tai vakituinen asuinpaikkansa on.⁷³

Vuonna 2013 koko maassa tuli vireille 429 419 ja vuonna 2012 tuli vireille 438 688 summaarista riita-asiaa. Asioiden määrä väheni kaksi prosenttia edellä mainittujen vuosien välillä.⁷⁴

⁶⁸ OK 4/1734 10:1 ja 10:2.

⁶⁹ OK 4/1734 10:2.

⁷⁰ Summaaristen riita-asioiden keskittäminen 2017, 15 - 16.

⁷¹ Ibid., 15.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid., 16.

⁷⁴ Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen 2014, 41.

Vuonna 2015 koko maassa summaarisia riita-asioita tuli vireille 349 154. Vuonna 2015 Helsingin hovioikeuspiirissä tuli vireille 100 899 summaarista riita-asiaa.⁷⁵ Summaarisissa riita-asioissa koko maassa käsittelyaika oli 2,7 kuukautta.⁷⁶

4.2 Summaariset riita-asiat Espoon kärjäoikeudessa

Espoon kärjäoikeuden riitaosastolla toimii summaaristiimi, jossa käsitellään summaarisia riita-asioita. Summaaristiimissä työskentelee viisi kärjäsihteeriä sekä yksi vastuutuomari. Kärjäsihteerit huolehtivat siitä, että tiedoksiannettavissa summaarisissa haastehakemuksissa on tarvittavat tiedot, perusteet ja vaatimukset ja että ne ovat ulosottomenettelyssä täytäntöönpanokelpoisia. Haastehakemusten pitää olla summaarisessa menettelyssä myös sellaisia, että ne voidaan vahvistaa yksipuolisella tuomiolla. Myös kärjänotaarit ratkaisevat tuomioistuinharjoittelunsa aikana summaarisia riita-asioita.

Summaaristiimin kärjäsihteerin toimenkuvaan kuuluu vaatimusten kirjaaminen manuaalisesti saapuneissa haasteissa, mahdolliset haastehakemusten täydentämiset sekä haasteiden toimitaminen tiedoksiantoon. Myös puhelinasiakaspalvelu, tiedoksiantomerkinnät ja määräaikojen seuranta ovat isossa osassa sihteerin työssä. Kärjäsihteerit tekevät myös yksipuolisia tuomioita, arkistovat ja tekevät rekisterimerkintöjä.

Tuomioistuinlain 673/2016 19 luvun 6 §:ssä säädetään, että kärjäoikeuden laamanni voi kirjallisesti määrätä kärjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluvan henkilön, joka on antanut tuomarinvakuutusta vastaavan vakuutuksen sekä saanut tehtävään tarvittavan koulutuksen ja jolla on tehtävän hoitamiseen riittävä taito, antamaan OK 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa asioissa yksipuolisia tuomioita, antamaan OK 21 luvun 8 c §:n nojalla ratkaisuja oikeudenkäyntikulujen osalta sekä tuomioita, jos vastaaja on myöntänyt kanteen. Tällainen kärjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluva henkilö voi myös tehdä päätöksiä asian jättämisestä sillensä, jos kantaja on peruuttanut kanteensa eikä vastaajalla ole asiassa vaatimuksia. Kansliahenkilökuntaan kuuluva voi myös ratkaista avioliittolain 234/1929 25 § 1 momentin nojalla avioerohakemuksen, jos kummallakin puolisoilla on kotipaikka Suomessa.⁷⁷

Jos 1 momentissa tarkoitettu kansliahenkilökunnan ratkaistavana oleva asia osoittautuu laajaksi, tulkinnanvaraiseksi tai muutoin vaikeaksi ratkaista, asia on siirrettävä kärjänotaarin

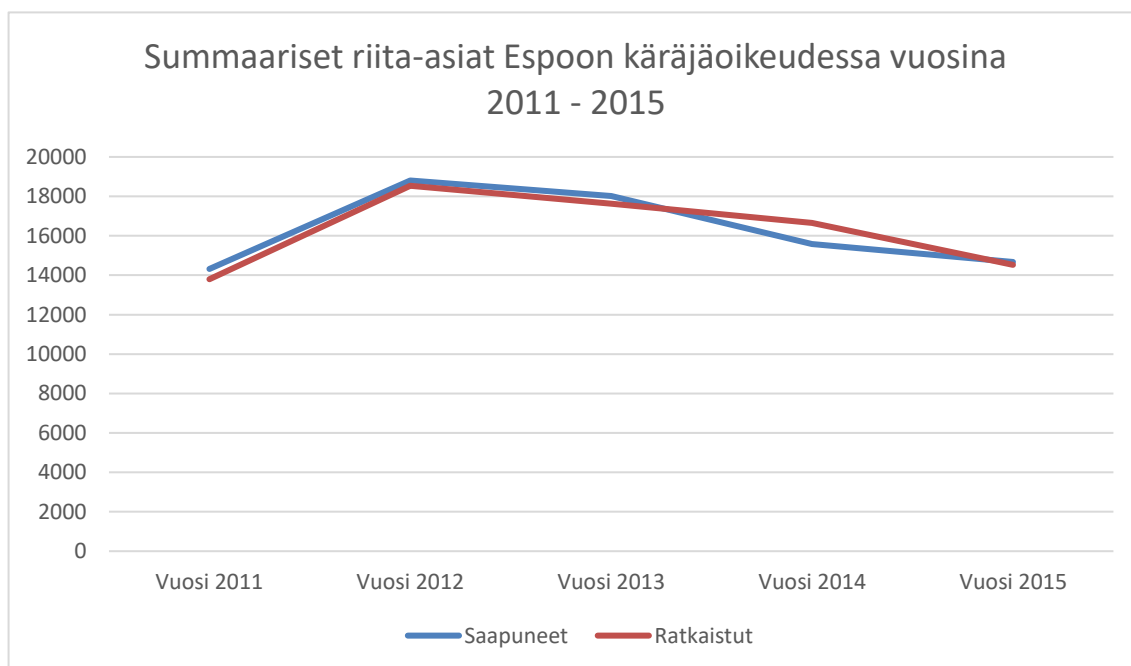
⁷⁵ Kärjäoikeuksiin saapuneet asiat 1.1.-31.12.2015.

⁷⁶ HE 270/2016.

⁷⁷ TL 673/2016 19:6.

tai käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi. Päällikkötuomari voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, jolla on riittävä taito, antamaan haasteita ja todistuksia, suorittamaan tiedoksiantoja sekä muita lainkäyttöasioiden valmisteluun, käsittelyyn tai täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä.⁷⁸

Espoon käräjäoikeuden vuoden 2015 vuosikertomuksesta ilmenevät Espoon käräjäoikeudessa vuosina 2011 - 2015 saapuneet ja ratkaistut summaariset riita-asiat (taulukko 1).

Taulukko 1: Saapuneet ja ratkaistut summaariset riita-asiat Espoon käräjäoikeudessa vuosina 2011 - 2015⁷⁹

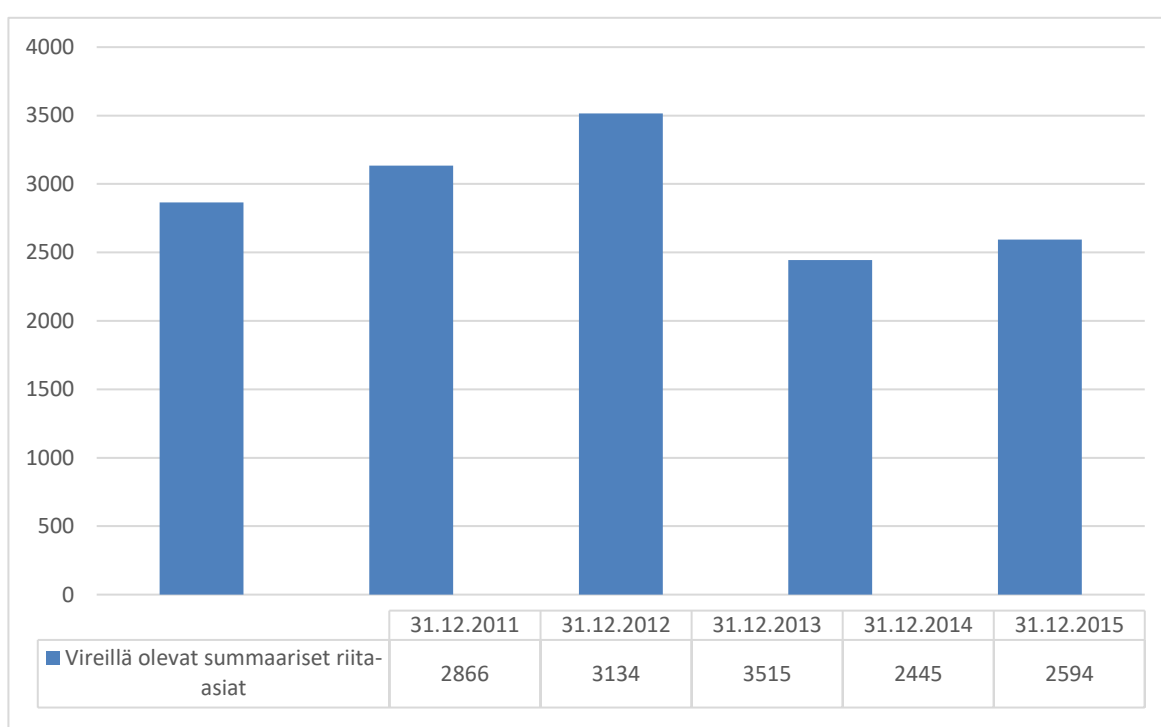
Taulukosta 1 ilmenee, että vuonna 2011 Espoon käräjäoikeudessa tuli vireille 14 317 ja ratkaistiin 13 796 summaarista riita-asiaa. Vuonna 2012 tuli vireille 18 804 ja ratkaistiin 18 536 summaarista riita-asiaa. Vuonna 2013 tuli vireille 18 010 ja ratkaistiin 17 629 summaarista riita-asiaa. Vuonna 2014 tuli vireille 15 586 ja ratkaistiin 16 656 summaarista riita-asiaa. Vuonna 2015 tuli vireille 14 670 ja ratkaistiin 14 521 summaarista riita-asiaa. Tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon se, että kaikkia vireille tulleita asioita ei ratkaista samana vuonna, kun asia on tullut vireille käräjäoikeuteen.

⁷⁸ TL 673/2016 19:6.

⁷⁹ Espoon käräjäoikeuden vuosikertomus 2015, 29.

Vuonna 2012 tuli vireille 18 804 summaarista riita-asiaa, mikä on tilastossa seurattujen vuosien suurin vuosittainen määrä. Seuraavana vuonna vireille tuli noin 800 asiaa vähemmän. Vuonna 2015 päästiin lähelle vuoden 2011 lukua summaaristen riita-asioiden vireille tulossa.

Espoon käräjäoikeuden vuoden 2015 vuosikertomuksesta selviää, että verrattuna 31.12.2014 tilanteeseen, summaarisia riita-asioita oli hieman enemmän vireillä 31.12.2015. Summaarisia riita-asioita oli 31.12.2011 vireillä 2866 kappaletta ja 3134 kappaletta 31.12.2012. 31.12.2013 summaarisia riita-asioita oli vireillä 3515 kappaletta ja 2445 kappaletta 31.12.2014. 31.12.2015 summaarisia riita-asioita oli vireillä 2594 kappaletta.⁸⁰

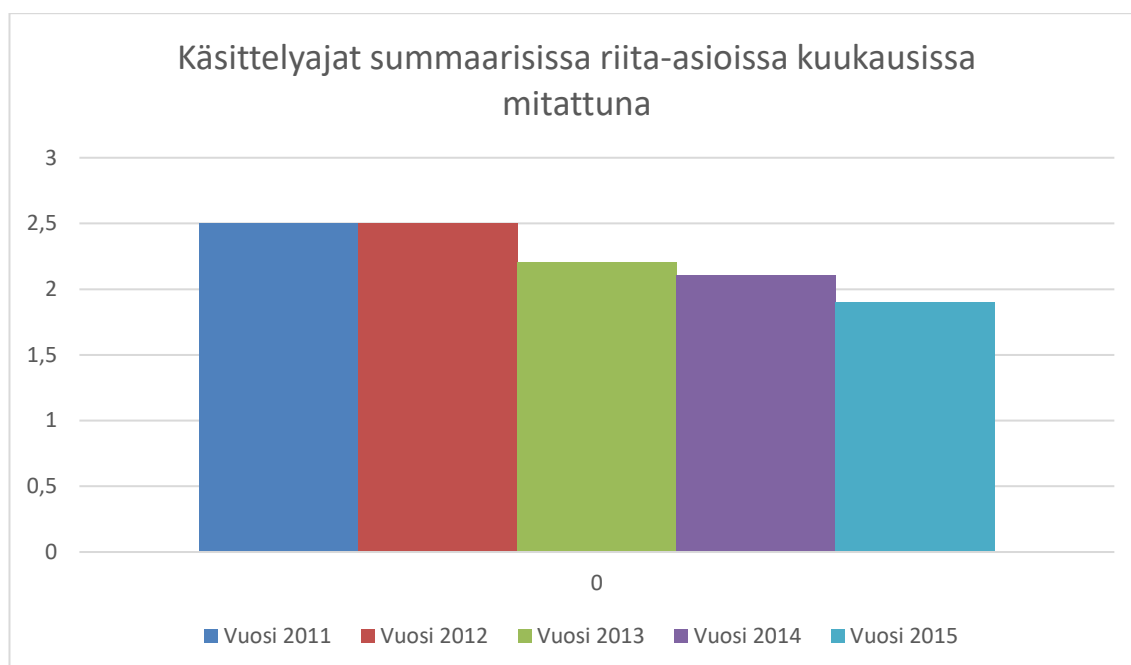
Taulukko 2: Espoon käräjäoikeudessa vireillä olleet summaariset riita-asiat vuosina 2011-2015⁸¹

Ylläolevasta taulukosta (taulukko 2) ilmenee, että vuonna 2013 oli noin 500 kappaleen nousu summaaristen riita-asioiden vireille tulossa Espoon käräjäoikeudessa. Vuonna 2014 summaarisia riita-asioita tuli vireille 1070 kappaletta vähemmän kuin vuonna 2013. Yhteenvetona voidaan todeta, että vuosina 2014 ja 2015 oli vireillä vähemmän summaarisia riita-asioita kuin kolmena aikaisempana vuotena.

⁸⁰ Espoon käräjäoikeuden vuosikertomus 2015, 29.

⁸¹ Espoon käräjäoikeuden vuosikertomus 2015.

Vuosikertomuksessa on kerrottu myös käsittelyajat kuukausissa vuosittain vuodesta 2011 vuoteen 2015 asti. Vuosina 2011 ja 2012 summaaristen asioiden käsittelyaika oli 2,5 kuukautta. Vuonna 2013 käsittelyaika oli 2,2 kuukautta. Vuonna 2014 käsittelyaika oli 2,1 kuukautta ja vuonna 2015 1,9 kuukautta.⁸²

Taulukko 3: Käsittelyajat summaarisissa riita-asioissa Espoon käräjäoikeudessa vuosina 2011 - 2015⁸³

Oheisesta taulukosta (taulukko 3) voidaan todeta, että summaaristen asioiden käsittelyajat ovat lyhentyneet ja vuonna 2015 käsittelyaika oli jo alle kaksi kuukautta.

4.3 Oikeusministeriön ehdotus summaaristen riita-asioden keskittämisestä

Summaaristen riita-asioden käsittelyn keskittäminen on pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen tekemään oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan vuosille 2013 - 2025 kuuluva hanke.⁸⁴

6.3.2014 oikeusministeriö nimitti kihlakunnanvouti Timo Heikkisen ja laamanni Antti Savelan selvittämään summaaristen riita-asioden keskittämistä. Heikkinen ja Savela luovuttivat selvi-tyksensä oikeusministeriölle 30.9.2014.⁸⁵

⁸² Espoon käräjäoikeuden vuosikertomus 2015.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013 - 2025 2013, 28.

⁸⁵ Summaaristen riita-asioden keskittäminen 2017, 63.

Heikkisen ja Savelan selvityksessä ehdotettiin, että summaaristen riita-asioiden käsittely siirrettäisiin ulosottoviranomaisille. Lisäksi selvityksessä ehdotettiin, että menettelyn vireille tulon todisteellisesta tiedoksiannosta luovuttaisiin enintään 1000 euron pääomavaatimusten osalta.⁸⁶ Selvityksessä ehdotettiin myös, että summaaristen riita-asioiden käsittelyä automatisoidaan ja sähköistä asiointia kehitetään.⁸⁷

15.6.2015 oikeusministeriö julkaisi lausuntotiivistelmän, jossa lausuntonsa työryhmän ehdotuksiin olivat antaneet muun muassa 26 käräjäoikeutta eri puolelta Suomea.⁸⁸ Oikeusministeriö pyysi työryhmän tekemästä selvityksestä lausuntoja 58 eri viranomaiselta ja järjestöltä. Näistä 51 antoi lausunnon selvityksestä. Lausunnon antaneista 26 käräjäoikeudesta 19 vastusti summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä. Osa lausunnon antaneista arvioi siirtämisen heikentävän velallisen oikeusturvaa. Osa lausunnon antaneista suhtautui epäilevästi käsittelyn siirtämisestä saataviin säästöihin.⁸⁹

11.2.2016 tekemässään linjaratkaisussa oikeus- ja työministeri Jari Lindström päätti oikeusministeriön selvityksen perusteella, että summaariset riita-asiat keskitetään enintään kahteen käräjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti. Lindströmin linjauksen mukaan jatkossa summaarisia asioita käsittelevät Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet. Summaaristen riita-asioiden keskittämissuunnitelmaa ja summaaristen asioiden käsittelypaikkoja tarkennetaan vielä asian jatkovalmistelussa.⁹⁰

Summaaristen riita-asioiden keskittämistä selvittävän työryhmän tehtävänä on ollut valmistella lakiehdotus summaaristen riita-asioiden keskittämisestä tiettyihin käräjäoikeuksiin. Suunnitteilla on ollut myös, että jatkossa yksipuolisen tuomion siirtäminen suoraan ulosottoon ilman erillistä hakemusta olisi mahdollista. Työryhmän tarkoituksena on ollut myös laatia lainsäädäntö, joka velvoittaisi ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat yritykset käyttämään käräjäoikeuden ja ulosoton sähköisiä tietojärjestelmiä.⁹¹

Oikeusministeriö asetti 17.6.2016 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus hallituksen esitykseksi lainsäädännön muuttamisesta siten, että mahdollistetaan summaaristen riita-asioiden keskittämistä tiettyihin käräjäoikeuksiin. Työryhmä, jonka puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen, julkaisi 7.2.2017 mietintönsä summaaristen riita-asioiden

⁸⁶ Summaaristen riita-asioiden keskittäminen 2017, 63.

⁸⁷ Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen 2014, 135.

⁸⁸ Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen, lausuntotiivistelmä 2015.

⁸⁹ Summaaristen riita-asioiden keskittäminen 2016.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Summaaristen riita-asioiden keskittäminen, asettamispäätös 2016.

keskittämisestä. Työryhmä ehdotti, että jatkossa summaarisia riita-asioita käsittelevät Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet.⁹²

Työryhmän ehdotuksen taustalla on se, että summaaristen riita-asioiden keskittäminen tiettyihin käräjäoikeuksiin lisäisi toiminnallista tuottavuutta ja tehokkuutta. Oletuksena on, että koska summaarisia riita-asioita käsitteleviä käräjäoikeuksia on vähemmän, asioiden käsittelyajoissa ja käsittelykäytännöissä olevat erot pienentyisivät ja toiminta yhdenmukaistuisi. Tämä taas lisäisi kansalaisten yhdenvertaisuutta ja myös oikeusturvan saatavuutta.⁹³

Ehdotuksen mukaan käräjäoikeuksien toimivalta käsitellä summaarisia riita-asioita olisi ehdoton. Tuomioistuimen olisi siis viran puolesta tutkittava, että asia on pantu vireille lain osoittamassa tuomioistuimessa. Toimivaltasäännöksestä johtuen asianosaisten tekemä oikeuspaikkasopimus olisi pätemätön silloin, kun asia pannaan vireille, käsitellään ja ratkaistaan summaarisena riita-asiana.⁹⁴

Työryhmä on lausunnossaan ehdottanut, että jos jokin asia on laitettu vireille summaarisella haastehakemuksella eli suppealla haastehakemuksella tuomioistuimeen, joka ei ole toimivaltainen sitä käsittelemään, olisi tuomioistuimen omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei tuomioistuin siirrä asiaa OK 10 luvun 22 §:n 1 momentin nojalla asiassa toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Siirtäminen edellyttäisi kantajan suostumusta asiaan. Jos kantaja ei suostu siirtämiseen, käräjäoikeus tekisi päätöksen tutkimatta jättämisestä. Tähän päätökseen kantaja saisi hakea muutosta tai harkita asian laittamista vireille toiseen käräjäoikeuteen. Jos summaarisena riita-asiana vireille tullut asia riitaantuu eikä summaarisia riita-asioita käsittelevä käräjäoikeus ratkaise asiaa yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella annettulla tuomiolla ja käräjäoikeus ei olisi toimivaltainen tutkimaan asiaa, siirrettäisiin asia toimivaltaiseen käräjäoikeuteen kuten OK 22 §:ssä säädetään.⁹⁵

Työryhmän ehdotuksena on, että elinkeinonharjoittajat ja ammatinharjoittajat veloitettaisiin tekemään summaariset haastehakemukset sähköisesti suoraan käräjäoikeuksien asianhallintajärjestelmään. Tämä vähentäisi henkilöstön työmäärää, koska manuaalinen kirjaaminen vie henkilöstöltä kolme kertaa enemmän työpanosta kuin kirjaaminen asianhallintajärjestelmään.⁹⁶

⁹² Summaaristen riita-asioiden keskittäminen 2017.

⁹³ Ibid., 47.

⁹⁴ Ibid., 48.

⁹⁵ Ibid., 48.

⁹⁶ Ibid., 56.

Arvion mukaan vuonna 2016 noin 135 kansliahenkilökunnan työvuotta kohdistui summaaristen riita-asioiden käsittelyyn. Paperisena tai sähköpostilla vireille tulleita summaarisia riita-asioita ratkaistiin vuonna 2015 noin 93 000 kappaletta. Vuoden 2016 alustavien tietojen mukaan ratkaisuja oli 81 596 kappaletta. Vuonna 2015 suoraan asianhallintajärjestelmään vireille tulleita asioita ratkaistiin noin 251 000 kappaletta. Vuonna 2016 suoraan asianhallintajärjestelmään vireille tulleita summaarisia asioita ratkaistiin 264 116 kappaletta.⁹⁷

Summaaristen riita-asioiden keskittämisestä seuraa myös kustannuksia. Etenkin siirtymävaiheessa toimitilojen muuttumisesta ja henkilöstön siirtymisestä tulee aiheutumaan kustannuksia. Myös sähköiseen asiointiin siirtymisen kustannuksia tulee miettiä. Uutena kysymyksenä tulee myös se, että käräjäoikeuksille tulee mahdollisesti ratkaistavaksi paperisina tai sähköpostitse lähetettyjen suppeiden haastehakemusten tutkimatta jättäminen.⁹⁸

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa työryhmän esittämästä ehdotuksesta. Lausuman antamisen viimeinen määräpäivä on ollut 10.3.2017. Espoon käräjäoikeus on oikeusministeriölle antamassaan lausunnossa todennut, että yleisellä tasolla ehdotetut muutokset ovat kannatettavia lukuun ottamatta summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä. Käräjäoikeuden mielestä tulisi selvittää myös sitä, miten summaarisia asioita voitaisiin edelleen käsitellä kaikissa käräjäoikeuksissa sähköisiä työmenetelmiä käyttäen. Tämä olisi edelleen hyvä vaihtoehto, minkä takia käräjäoikeus ei tue keskittämistä. Hallituksen esityksen HE 270/2016 vp mukaan käräjäoikeuksia olisi vuoden 2019 alusta 20. Tällöin muodostuisi nykyistä suurempi käräjäoikeusverkosto, jolloin summaaristen riita-asioiden tehokkaaseen käsittelyyn olisi nykyistä paremmat edellytykset. Työryhmä on käsitellyt mahdollisuutta valtakunnalliseen toimivaltaan summaarisissa riita-asioissa. Tätä ei nyt esitetä otettavaksi käyttöön, mutta käräjäoikeuden mielestä myöhemmässä vaiheessa olisi syytä ottaa kysymys uudelleen tarkasteltavaksi.⁹⁹

Jos keskittäminen tultaisiin toteuttamaan, Espoon käräjäoikeuden mielestä Helsingin hovioikeuspiirin osalta asiat tulisi keskittää vähintään kahteen käräjäoikeuteen. Tätä puoltavat muun muassa toimitilaratkaisut sekä summaaristen riita-asioiden suuri määrä Helsingin hovioikeuspiirissä. Keskittämisen seurauksena monen summaarisia asioita käsittelevän työntekijän työmatkat pitenisivät merkittävästi. Mahdollisesti annettavassa hallituksen esityksessä tulisi

⁹⁷ Summaaristen riita-asioiden keskittäminen 2017, 56.

⁹⁸ Ibid., 57.

⁹⁹ Lausuntopalvelu.fi 2017.

ottaa huomioon myös etätyön mahdollisuus summaarisissa asioissa yleisellä tasolla. Ehdotettujen uudistusten toteuttamisen jälkeen iso osa summaarisiin asioihin liitetyistä töistä tehdään sähköisesti, mikä mahdollistaisi etätyön.¹⁰⁰

Työryhmän ehdotus, joka koskee summaarisen asian riitaantumista vastaajan vastauksen johdosta, kaipaa kärjäoikeuden mielestä lisävalmistelua. Summaarisissa riita-asioissa vastaajat ovat usein maallikoita, joiden ei voida olettaa vastauksen antaessaan osaavan kiinnittää huomiota siihen, että asian käsittely tapahtuisikin jossain muussa kärjäoikeudessa kuin hänen kotipaikkansa kärjäoikeudessa. Säännös käsittelyn jatkamisesta siinä kärjäoikeudessa, jossa asia on laitettu vireille, tai asian siirtämisestä vastaajan kotipaikan kärjäoikeuteen on liian väljä, jolloin se saattaa johtaa erilaisiin käytäntöihin tuomioistuimissa. Kärjäoikeuden mielestä selkeintä olisi säätää, että vastaajan perustellun kiistämisen seurauksena riitaiseksi tullut asia tulee siirtää vastaajan kotipaikan kärjäoikeuteen. Toinen vaihtoehto kärjäoikeuden mielestä voisi olla, että riitautuksen johdosta asia jää sillensä, ja kantajaa osoitetaan halutessaan laittamaan kanne vireille laajana riita-asiana vastaajan kotipaikan kärjäoikeudessa. Espoon kärjäoikeus on todennut lausunnossaan tukevasa sähköisen asioinnin lisäämistä ja puoltavansa sähköistä tiedoksiantoa koskevia säännöksiä työryhmän mietinnössä esitetyllä tavalla.¹⁰¹

5 Johtopäätökset

Tässä opinnäytetyössä on analysoitu tulevaa kärjäoikeusuudistusta ja sen vaikutuksia Espoon kärjäoikeudessa. Opinnäytetyössä on myös analysoitu oikeusministeriön nimittämän työryhmän ehdottamaa summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämisestä ja sen mahdollisia vaikutuksia Espoon kärjäoikeudessa. Johtopäätökset perustuvat kirjoittajan havaintoihin ja laskelmiin.

Opinnäytetyön tekemisen haasteena on ollut se, että opinnäytetyössä on käsitelty kahta laajaa aihetta. Näiden kahden aiheen yhdistäminen opinnäytetyössä on ollut haastavaa, mutta tarpeellista kärjäsihteerin työni kannalta. Opinnäytetyössä on tarkasteltu sekä kärjäoikeusuudistusta että summaaristen riita-asioiden keskittämistä laajasti. Summaaristen riita-asioiden käsittelyä Espoon kärjäoikeudessa on avattu tilastojen avulla.

¹⁰⁰ Lausuntopalvelu.fi 2017.

¹⁰¹ Ibid.

Aiheita voidaan jatkotutkia, kun summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämisestä annetaan mahdollinen hallituksen esitys ja keskittämisestä saadaan lisää informaatiota sekä kun käräjäoikeusuudistuksesta ja siihen liittyvistä muutoksista annetaan lisää informaatiota.

5.1 Käräjäoikeusuudistus

Jos käräjäoikeusuudistus toteutuu vuoden 2019 alussa, Espoon käräjäoikeus yhdistyy Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden kanssa. Uuden Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden kanslia tulee sijaitsemaan Espoossa. Uudella Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudella tulee olemaan myös istunto-paikka Raaseporissa. Käräjäoikeuden Espoon kanslian sijaintia tarkemmin ei vielä tiedetä. Yksi mahdollisuus on nykyinen sijainti Kilossa, jos Espoon oikeustalossa on käräjäoikeudelle sopivia toimitiloja, jotka sopisivat käräjäoikeuden tarpeisiin.

Tulevassa käräjäoikeusuudistuksessa tulee ottaa huomioon myös ruotsinkielisen väestön oikeusturvan takaaminen. Perustuslain 73/1999 17 §:ssä säädetään kielellisistä oikeuksista. PL 17 §:n mukaan jokaisella on oikeus käyttää tuomioistuimessa asiassaan omaa kieltään, joko suomen tai ruotsin kieltä. PL 122 §:n mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuus saada palvelua omalla kielellään.

Tulevassa Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä tulee olemaan ruotsinkielistä väestöä noin 14 prosenttia, joten henkilöstössä tulee olla myös tarvittava määrä kaksikielisiä työntekijöitä. Oikeusministeriö on linjannut, että uudessa Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa tulisi olla viisi kielituomaria, lainkäyttöasastoilla tulisi olla 7-10 ruotsinkielistä puhuvaa sihteerä ja asiakaspalvelutehtävissä neljä ruotsinkielistä puhuvaa sihteerä. Tämä tulee eritoten ottaa huomioon tulevan käräjäoikeuden henkilöstössä.

Tulevan käräjäoikeusverkoston uudistus tulee tarkoittamaan muutoksia Suomen käräjäoikeuksien henkilöstöön. Espoon käräjäoikeuden ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilöstöt yhdistyvät, mutta todennäköistä on, että kaikki aikaisempien käräjäoikeuksien työntekijät eivät tule siirtymään uuteen käräjäoikeuteen. Esimerkiksi osalla nykyisen Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden työntekijöistä tulisi olemaan pitkä työmatka Espooseen, joten siirtyminen uuteen käräjäoikeuteen ei olisi mahdollista. Henkilöstöön liittyvät muutokset tulevatkin olemaan yhtenä tärkeimmistä asioista suunnitellessa uutta Länsi-Uudenmaan käräjäoikeutta. Henkilöstön etätömahdollisuutta tulee harkita tässä yhteydessä.

Käräjäoikeusuudistuksen yhteydessä tarkoituksena on ottaa käyttöön sähköisiä työmenetelmiä ja lisätä sähköistä asiointia. Tämä vaikuttaa myös muun muassa henkilöstöresurssien tarpeeseen ja toimitilojen tarpeeseen. On järkevää ja perusteltua, että käräjäoikeusuudistuksen yhteydessä otetaan käyttöön uusia sähköisiä työmenetelmiä, jotka sujuvoittavat henkilöstön työtä ja nykyaikaistavat oikeuslaitosta.

Kuten edellä on mainittu, Espoon käräjäoikeuden ja Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilöstöt tulevat tekemään yhteistyötä käräjäoikeuksien yhdistymisessä. Käräjäoikeudet ovat perustaneet projektin, jossa henkilöstö pääsee yhdessä pohtimaan, mitä eri asioita tulee ottaa huomioon yhdistymisessä. Henkilöstö on työssään päässyt konkreettisesti näkemään, mihin asioihin mahdollisesti kaivataan muutoksia ja mitkä asiat tulee ottaa huomioon, jotta työskentely säilyy mielekkäänä ja tehokkaana. Tämän takia on hyvä, että projekti on perustettu ja että henkilöstö pääsee yhdessä toteuttamaan käräjäoikeuksien yhdistymistä ja pystyy vaikuttamaan tuleviin muutoksiin.

5.2 Summaaristen riita-asioiden keskittäminen

Opinnäytetyössä on tuotu esille tilastojen avulla, kuinka tehokasta summaaristen asioiden käsittely on Espoon käräjäoikeudessa. Näiden tilastojen perusteella Espoon käräjäoikeuden näkökulmasta ei summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämiselle ole perusteita. Käsittelyajat summaarisissa asioissa ovat lyhyitä ja vuosittain ratkaistaan huomattava määrä summaarisia riita-asioita.

Jos lasketaan prosentuaalisesti, kuinka paljon summaarisia riita-asioita ratkaistaan verrattuna samana vuonna vireille tulleisiin asioihin, voidaan taulukosta 1 todeta, että vuonna 2011 ratkaistiin noin 96 prosenttia verrattuna vireille tulleisiin summaarisiin riita-asioihin. Vuonna 2012 ratkaistiin noin 98 prosenttia ja vuonna 2013 ratkaistiin noin 97 prosenttia. Vuonna 2014 luku oli 106 prosenttia, eli ratkaisuja oli kappalemäärältään enemmän kuin vireille tulleita. Vuonna 2015 ratkaistiin noin 98 prosenttia. Tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon se, että kaikkia vireille tulleita asioita ei ratkaista samana vuonna kun asia on tullut vireille käräjäoikeuteen. Keskimäärin kuitenkin vuosina 2011 - 2015 summaaristen asioiden käsittelyajat Espoon käräjäoikeudessa olivat noin kaksi kuukautta.

Opinnäytetyön taulukoista ilmenee, että Espoon käräjäoikeudessa summaaristen riita-asioiden käsittely sujuu ja on sujunut tehokkaasti. Taulukoita ja tilastoja katsoessa ei siis summaaristen riita-asioiden keskittämiselle ole perusteita Espoon käräjäoikeuden näkökulmasta, koska summaaristen asioiden käsittely sujuu nyt ongelmitta ja tehokkaasti.

Jos katsotaan vuosina 2012 ja 2013 vireille tulleita summaarisia asioita koko maassa ja verrataan samoina vuosina vireille tulleita summaarisia asioita Espoon kärjäoikeudessa, voidaan todeta, että vuonna 2012 tuli vireille summaarisia riita-asioita Espoon kärjäoikeudessa noin 4,2 prosenttia ja vuonna 2013 noin 4,1 prosenttia verrattuna koko maahan. Verrattuna koko Helsingin hovioikeuspiirin vireille tulleisiin summaarisiin asioihin, vuonna 2013 Espoon kärjäoikeuteen tuli vireille noin 15 prosenttia koko Helsingin hovioikeuspiirin summaarisista asioista. Vuonna 2015 Espoon kärjäoikeudessa tuli vireille noin neljä prosenttia koko maan vireille tulleista summaarisista riita-asioista ja 14,5 prosenttia Helsingin hovioikeuspiirin summaarisista asioista.

Edellä mainitut prosentuaaliset luvut kertovat sen, että Espoon kärjäoikeudessa käsitellään paljon summaarisia riita-asioita myös valtakunnallisesti katsottuna. Tässä kohdassa on myös tärkeää huomioda se, että Espoon kärjäoikeudessa summaaristiimissä on viisi kärjäsihteerä, jotka käsittelevät näitä asioita. Kärjänotaarit käsittelevät myös osan summaarisista asioista. Kärjätuomarit antavat myös ratkaisuja summaarisissa asioissa, esimerkiksi jos summaarinen asia on riitautunut. Nämä huomioden voidaan todeta, että Espoon kärjäoikeudessa summaaristiimissä on osaava ja tehokas henkilöstö, joka käsittelee myös valtakunnallisestikin paljon summaarisia asioita ja kuten myös edellä olevista tilastoistakin on havaittavissa, henkilöstö ratkaisee asiat verrattain lyhyessä ajassa.

Mikäli työryhmän ehdotus summaaristen riita-asioden keskittämisestä toteutuu, tulee se tarkoittamaan Espoon kärjäoikeudessa sitä, että summaariset riita-asiat tulevat siirtymään Itä-Uudenmaan kärjäoikeuteen. Summaaristen riita-asioden siirtyminen tulee aiheuttamaan muutoksia erityisesti henkilöstössä, toimitiloissa ja kärjänotaarien tuomioistuinharjoittelussa.

Summaaristen riita-asioden siirtyminen toiseen kärjäoikeuteen vaikuttaisi merkittävästi summaaristiimin työskentelyyn Espoon kärjäoikeudessa. Summaaristen riita-asioden siirtyminen vaikuttaisi myös kärjänotaarien tuomioistuinharjoitteluun. Tuomioistuinharjoittelun alussa Espoon kärjäoikeudessa kärjänotaari saa jo ensimmäisinä harjoitteluviikkoinaan käsiteltäväkseen summaarisia riita-asioita. Espoon kärjäoikeuden kärjänotaarit tuomioistuinharjoittelussaan käsittelevät useita summaarisia asioita ja antavat niissä ratkaisuja. Jos summaariset asiat keskitetään toiseen kärjäoikeuteen, uuden Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden tulisi laatia uusi ohjeistus tuomioistuinharjoitteluun ja tällöin mahdollisesti tulisi miettiä, voisivatko kärjänotaarit käsitellä summaaristen asioiden sijasta muita asioita.

Summaaristen riita-asioden keskittäminen tulee tämänhetkisen tiedon mukaan toteutumaan kärjäoikeusuudistuksen kanssa samaan aikaan vuoden 2019 alussa. Mahdollinen hallituksen esitys annetaan eduskunnalle tämänhetkisen aikataulun mukaan kesällä 2017.

Lähteet

Painetut lähteet

Frände, D., Havansi, E., Helenius, D., Koulu, R., Lappalainen, J., Lindfors, H., Niemi, J., Rautio, J. & Virolainen, J. 2012. Prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Espoon käräjäoikeuden vuosikertomus 2015. Espoo: Espoon käräjäoikeus.

Hupli, T. 2012. Siviiliprosessin laillisuustakeita. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynti II, Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Karhu, J., Kuusikko, K., Niemivuo, M., Kiikeri, M., Viikari, L., Linna, T., Korhonen, R. & Tammilehto, T. 2012. Oikeusjärjestys osa III. 8. täydennetty painos. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Lindström, J. 2014. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Rikalainen, E. & Uitto, T. 2008. Pakkokeinot ja saatavien perintä. Helsinki: Kiinteistöalan Kustannus

Sähköiset lähteet

Esitys käräjäoikeusverkoston uudistamiseksi annettiin eduskunnalle. Oikeusministeriö. Viitattu 29.1.2017

<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2017/01/esityskarajaoikeusverkostonuudistamiseksiannettiin-eduskunnalle.html>

Espoon käräjäoikeus. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 18.1.2017

<https://oikeus.fi/karajaoikeudet/espoonkarajaoikeus/fi/>

HE-luonnos 18.11.2016. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 23.1.2017

http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/mySHC5Py5/HE-luonnos_tuomioistuinlain_ja_eraiden_muiden_lakien_muuttamisesta_18.11.pdf

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit eräissä keskitetyissä asiaryhmissä. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 31.1.2017

http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakihankkeet/oikeudenkayntijaoikeuslaitos/I3iEmpXnl/Arviomuistio_Erityisasiaryhmat_2.9.2016.pdf

Käräjäoikeusverkoston jatkokehittäminen. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 23.1.2017

<http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/oikeudenkayntijaoikeuslaitos/karajaoikeusverkostonjatkokehittäminen.html>

Käräjäoikeusverkoston kehittäminen. 2015. Oikeusministeriö. Viitattu 19.1.2017

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1426142053965/Files/OMML_14_2015_Karajaoik.pdf

Käräjäoikeusverkoston kehittämistä koskeva kuulemistilaisuus. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 20.1.2017

http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakihankkeet/oikeudenkayntijaoikeuslaitos/j4m1K8SRN/Karajaoikeusverkoston_kehittamista_koskeva_kuulemistilaisuus.pdf

Käräjäoikeusverkosto uudistuu: jatkossa käräjäoikeuksia on 20. Oikeusministeriö. Viitattu 29.1.2017

<https://oikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2016/02/karajaoikeusverkostouudistuu-jatkossakarajaoikeuksiaon20.html>

Käräjäoikeuksiin saapuneet asiat 1.1.-31.12.2015. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 11.4.2017
http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakihankkeet/oikeudenkayntijaoikeuslaitos/mYjcvtu0n/Liite_1_Karajaoikeuksia_koskevia_tilastoja.pdf

Lausuntopalvelu.fi. 2017. Viitattu 30.3.2017

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=f7e7da08-9b46-4574-ac79-1ecad53aa0a7>

Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013-2015. 2013. Oikeusministeriö. Viitattu 27.3.2017

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1363356478461/Files/OMML_16_2013_Oikeusturvaohjelma_80_s.pdf

Riidattomat velkomusasiat eli summaariset asiat. 2017. Etelä-Karjalan käräjäoikeus. Oikeusministeriö. Viitattu 9.2.2017

<https://oikeus.fi/karajaoikeudet/etela-karjalankarajaoikeus/fi/index/karajaoikeudentoiminta/riita-asiat/riidattomatvelkomusasiat.html>

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen. 2015. Oikeusministeriö. Viitattu 28.3.2017

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1434360436583/Files/lausunto-iiiv_Summaariset_26s.pdf

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen. 2014. Oikeusministeriö. Viitattu 20.1.2017

<http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1413962450704.html>

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen. 2017. Oikeusministeriö. Viitattu 7.2.2017

http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1486453670410/Files/OMML_12_2017_Summaaristen_riita-asioiden_keskitt_112.pdf

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 7.2.2017

http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakihankkeet/oikeudenkayntijaoikeuslaitos/PI8tEKJMd/om_6_41_2016_20160616123741.pdf

Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumenttihakinnan kehittämishanke AIPA. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 31.1.2017

<http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/syyttajalaitoksen-jayleistentuomioistuintenasian-jadokumentinhallinnankehittamishanke.html>

Tuomioistuimet. 2016. Oikeusministeriö. Viitattu 22.1.2017

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/>

Työryhmän asettaminen laatimaan ehdotus käräjäoikeusverkoston jatkokehittämisestä. 2014. Oikeusministeriö. Viitattu 30.1.2017

http://www.oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakihankkeet/O1CNX3lcn/Asettamispaatos_28_10_2014.pdf

Hallituksen esitykset

HE 7/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

HE 270/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Kuviot

Kuvio 1: Käräjäoikeusverkosto vuonna 2019	14
Kuvio 2: Riita-asian oikeudenkäynnin kulku pääpiirteissään	19

Taulukot

Taulukko 1: Saapuneet ja ratkaistut summaariset riita-asiat Espoon käräjäoikeudessa vuosina 2011 - 2015.....	26
Taulukko 2: Espoon käräjäoikeudessa vireillä olleet summaariset riita-asiat vuosina 2011-2015	27
Taulukko 3: Käsittelyajat summaarisissa riita-asioissa Espoon käräjäoikeudessa vuosina 2011 - 2015	28